Kategoria: Felietony
Opublikowano: niedziela, 13, luty 2011 00:00
Odsłony: 5439

Resort rozwoju regionalnego przedstawił, do konsultacji społecznych, projekt Koncepcji Zagospodarowania Przestrzennego Kraju do roku 2030 (KZPK).

Dokument to ciekawy, ale przykuwa w nim uwagę kontrowersyjna koncepcja istnienia za 20 lat 3 obszarów funkcjonalnych. Co to oznacza, według autorów KZPK?

Mocną koncentrację potencjału rozwojowego wokół dużych miast i obszarów metropolitalnych (zamieszkałych łącznie przez blisko 80 proc. Polaków). Nową rolę około 150 średnich miast powiatowych, które mają zapewniać standardy życia, ale niestety tylko na podstawowym poziomie. Pozostają jeszcze obszary wiejskie – skansen i sypialnia dla osób pracujących w miastach oraz emerytów.

Pewnie to prawdziwy obraz przyszłości kraju, wynikający z ogólnoświatowych tendencji, ale przyznajcie Państwo - nieco szokujący dla mieszkańców obszarów peryferyjnych. Warto więc zawczasu pomyśleć o sposobach ograniczania efektów marginalizacji obszarów położonych z dala od wielkich miast. Wiele krajów Europy, znacznie bogatszych od nas, doświadczyło jak dotkliwe społecznie i ekonomicznie jest dopuszczenie do wyludnienia się obszarów peryferyjnych. Przekonali się o tym i podejmują teraz próby naprawienia popełnionych błędów. Ale jest to proces bardzo kosztowny i trwać będzie kilkadziesiąt lat.

Czy wyciągniemy wnioski z tej lekcji? Czy będziemy mądrzy przed szkodą? Chciałabym wierzyć, że tak, ale codzienna praktyka nie nastraja optymistyczne.

Gdyby plany autorów projektu Koncepcji Zagospodarowania Przestrzennego Kraju się ziściły to Polska w roku 2030 byłaby krajem "[...] o ugruntowanych warunkach trwałego i zrównoważonego rozwoju, dobrze zagospodarowanym, sprawnie zarządzanym i bezpiecznym...
Poziom dochodów Polaków osiąga średni europejski pułap, a PKB na mieszkańca jest zbliżony do średniej UE. Wyższe od przeciętnej są poziomy wskaźników w zakresie kapitału ludzkiego, a na porównywalnym poziomie kształtuje się średni standard poziomu życia, w tym dostęp do usług publicznych."

Wizja rozwoju Polski w horyzoncie 2030 roku określa strategiczne ramy dla sposobu, w jaki powinna zostać zagospodarowana przestrzeń, aby stanowić istotny czynnik wspomagający rozwój społeczny i gospodarczy.

Wizja ta opiera się na pięciu pożądanych cechach polskiej przestrzeni: konkurencyjności i innowacyjności, spójności wewnętrznej, bogactwie i różnorodności biologicznej, bezpieczeństwie oraz ładzie przestrzennym.

Co z tego wszystkiego wynika dla tzw. "przeciętnego zjadacza chleba"?

Przybliżam zapisy kilku ciekawych fragmentów KZPK, które pobudzają do refleksji nad naszą przyszłością (pełną treść projektu KZPK dostępna jest TUTAJ).

"Wskutek postępującej urbanizacji, w granicach administracyjnych miast oraz w strefach położonych wokół dużych ośrodków mieszka 75 – 80 procent ludności Polski...

[...] Koncentracja ludności będzie następować zarówno w dużych ośrodkach miejskich kraju, jak i w ich obszarach funkcjonalnych, a najwyższe tempo przyrostu wystąpi na obszarach metropolitalnych.

Phoca PDF

Do dużych ośrodków miejskich napłynie ludność z obszarów peryferyjnych, osiedlając się w ich obszarach funkcjonalnych – metropolitalnych i regionalnych, rzadziej w centrach. Najbardziej zyskają na tym miasta Polski Wschodniej (Białystok, Lublin, Rzeszów), w których procesy urbanizacyjne będą najbardziej intensywne.

To konsekwencja odpływu ludności i depopulacji niektórych obszarów wiejskich na tym obszarze.

Koncentracji ludności towarzyszyć będzie dalsza koncentracja potencjału rozwojowego, w tym gospodarczego. Rdzeniem krajowego systemu gospodarczego i ważnym elementem systemu europejskiego jest, ukształtowana na bazie dużych ośrodków miejskich, policentryczna metropolia sieciowa (mapa obok).

Wszystkie ośrodki miejskie stanowiące węzły metropolii sieciowej są połączone efektywną (na poziomie co najmniej średnim w skali UE) siecią transportową i teleinformatyczną, co wzmacnia potencjał każdego z miast wchodzących w skład policentrycznej metropolii sieciowej.

W skład policentrycznej metropolii sieciowej w roku 2030 wchodzą:

- rdzeń metropolii sieciowej, który tworzy Warszawa (ze swoim obszarem metropolitalnym) oraz następujące ośrodki metropolitalne (wraz ze swoimi obszarami metropolitalnymi): Konurbacja Górnośląska (Katowice wraz z miastami wchodzącymi w skład Górnośląskiego Obszaru Metropolitalnego), Kraków, Łódź, Trójmiasto (Gdańsk – Sopot – Gdynia z głównym ośrodkiem miejskim w Gdańsku), Poznań, Wrocław, Bydgoszcz i Toruń, Szczecin, Lublin, Białystok oraz Rzeszów,
- współtworzące ją miasta (wraz z obszarami funkcjonalnymi) o znaczeniu regionalnym czyli pozostałe miasta wojewódzkie: Kielce, Olsztyn, Opole, Zielona Góra, Gorzów Wielkopolski oraz: Płock, Koszalin, Słupsk, Bielsko-Biała, Częstochowa, Radom, Rybnik.

[...] W obrębie policentrycznej metropolii sieciowej procesy integracji i współzależności funkcji miast i ich obszarów funkcjonalnych powodują wytwarzanie silnych układów dwubiegunowych i wielowierzchołkowych: Warszawa – Łódź, Kraków – Częstochowa – Konurbacja Górnośląska – Bielsko-Biała – Rybnik (układ powiązany z konurbacją Ostrawy w Czechach), Gdańsk – Sopot – Gdynia oraz Bydgoszcz – Toruń.

Dzięki intensyfikacji współpracy i zapewnieniu synergii powiązań układy tych miast odgrywają istotną rolę w procesach gospodarczych nie tylko Polski, ale także Europy.

W następstwie postępującego procesu metropolizacji gospodarki w głównych węzłach systemu osadniczego oraz na ich obszarach funkcjonalnych skupiają się inwestycje oraz nowoczesna działalność gospodarcza, wspierana potencjałem ośrodków uniwersyteckich i badawczych.

Przyczynia się to do kumulacji na tych obszarach najbardziej konkurencyjnych zasobów kapitału ludzkiego (migracje wewnętrzne i zewnętrzne, szczególnie do największych ośrodków miejskich), czego konsekwencją jest poprawa jakościowa i ilościowa zasobów kapitału ludzkiego oraz wzrost poziomu konkurencyjności miast w skali europejskiej.

Miasta stanowiące rdzeń metropolii sieciowej są motorem rozwoju kraju, a równocześnie dobrym

Phoca PDF

miejscem do życia.

Integracja funkcjonalna w ramach metropolii sieciowej może jednak okazać się niewystarczająca dla zapewnienia rozwoju i odpowiednich dochodów mieszkańcom mniejszych miast i regionów peryferyjnych.

Integracja na obszarach funkcjonalnych mniejszych ośrodków miejskich, niepełniących znaczących funkcji krajowych bądź charakteryzujących się specjalizacją funkcjonalną (np. w zakresie turystyki), dokonuje się przede wszystkim dzięki koncentracji przestrzennej procesów urbanizacyjnych oraz rozbudowie wewnętrznych powiązań transportowych i komunikacyjnych.

Integrację przestrzenną na poziomie lokalnym na obszarach położonych poza zurbanizowanymi terenami funkcjonalnymi dużych i średnich miast zapewniają powiązania lokalne w obrębie obszarów wiejskich. Centrami tych obszarów będzie około 150 średniej wielkości miast powiatowych, zapewniających na obszarze całego kraju jednolity standard dostępu do podstawowych usług i dóbr publicznych, w szczególności w zakresie wychowania przedszkolnego, edukacji na poziomie podstawowym i średnim, zdrowia (w zakresie podstawowym), transportu publicznego, wyposażenia w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną, komunikacyjną, teleinformatyczną, ochrony przed zagrożeniami społecznymi (policja) i naturalnymi (straż pożarna), usług niezbędnych dla obsługi działalności gospodarczej oraz administracyjnych i związanych z sądownictwem.

Istotne przemiany w ramach osadnictwa wiejskiego i małych miast obsługujących obszary wiejskie dotyczą funkcji pełnionych przez te jednostki w systemie osadniczym, co wiąże się także ze zmianami ich struktur. Jedną z przyczyn jest zerwanie bezpośrednich związków między miejscem zamieszkania a miejscem zatrudnienia, kształtujące procesy urbanizacji obszarów wiejskich.

W okresie 2010-2030 postępuje koncentracja osadnictwa w strefach otaczających główne ośrodki miejskie oraz w dynamicznie rozwijających się ośrodkach subregionalnych i lokalnych.

Na pozostałych obszarach odczuwalnie zmniejsza się liczba ludności wskutek odpływu migracyjnego i ujemnego salda ruchu naturalnego, ułatwiając wspierane przez państwo skupianie osadnictwa.

Urbanizacja wsi podlega regulacjom prawno – ekonomicznym wspomagającym osiągnięcie ładu przestrzennego, zachowanie dziedzictwa kulturowego i walorów krajobrazowych, co sprzyja zróżnicowaniu przestrzennych układów i form osadnictwa wiejskiego.

Mobilność zasobów ludzkich wspiera i przyspiesza zmiany struktur przestrzennych. Wyrównanie poziomu życia następuje w procesie powiększania się możliwości zatrudnienia na obszarach wiejskich poza rolnictwem lub w pobliżu tych obszarów w wyniku zwiększenia mobilności przestrzennej (także wahadłowej) i zawodowej oraz zwiększenia jakości zasobów ludzkich.

Wiąże się to z ułatwieniem dostępu do usług świadczonych przez ośrodki lokalne i wyższego rzędu, według określonych na poziomie krajowym standardów dostępu do usług mających podstawowe znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego.

[...] Obszary wiejskie w procesie odnowy wsi wykorzystują własny potencjał rozwojowy, zachowując zróżnicowania funkcjonalne wynikające z położenia w stosunku do centrów rozwoju, dziedzictwo

Phoca PDF

kulturowe i walory środowiska przyrodniczego. Na obszarach o wysokim potencjale produkcyjnym wzrasta konkurencyjność rolnictwa oparta na zdolności koncentracji produkcji rolnej związanej z dostępnością i transferem usług. Wymianie sprzyja rozwój dostępności komunikacyjnej między miastem a wsią oraz wewnątrz obszarów wiejskich."

Projekt KZPK opiera się na hipotezie idealistycznej, oderwanej od realiów dnia codziennego, które przeczą teoretycznym założeniom. Kto nie wierzy, niech popatrzy np. na rozłożenie terytorialne wsparcia unijnego.

Proszę zresztą ocenić samemu. Cytuję:

"[..] Dzięki wzrostowi poziomu zamożności społeczeństwa i zasadniczej poprawie stanu infrastruktury oraz dostępności do usług publicznych w ośrodkach lokalnych, w których spada liczba mieszkańców i następuje proces szybszego niż w skali kraju starzenia się ludności, nie dochodzi do fizycznej, społecznej i kulturowej degradacji.

Różnice te nie wpływają na perspektywy rozwojowe mieszkańców poszczególnych regionów kraju.

Wszystkie obszary miejskie i wiejskie, także te tracące miejsca pracy i zmniejszające liczbę mieszkańców, zapewniają dostęp do podstawowych dóbr (infrastruktura telekomunikacyjna, transportowa, otoczenia biznesu) i podstawowych usług publicznych (edukacja, zdrowie, kultura). Gwarantuje to stałe podnoszenie jakości kapitału społecznego oraz umożliwia włączenie się mieszkańców w procesy rozwojowe – w miejscu zamieszkania bądź w głównych ośrodkach miejskich oddalonych maksymalnie dwie godziny od miejsca zamieszkania.

Jest to osiągane dzięki systemowi aktywnej polityki regionalnej i systemowi wyrównywania szans w ramach polityk sektorowych. Koncentracja działalności gospodarczej w węzłach metropolii sieciowej położonych w obecnych obszarach problemowych o znaczeniu krajowym (Polska Wschodnia, Polska Zachodnia i Pomorze Środkowe) wpływa korzystnie na przyspieszenie zmian strukturalnych oraz zwiększenie możliwości kreowania wzrostu i zatrudnienia na tych obszarach. Obszary peryferyjne oraz słabiej rozwinięte gospodarczo są powiązane efektywną siecią transportową z głównymi węzłami życia gospodarczego w kraju i za granicą (sic!), co sprzyja wzrostowi możliwości inwestycyjnych na tych obszarach oraz wykształceniu nowych funkcji gospodarczych, turystycznych, edukacyjnych i kulturalnych.

W wyniku postępującej poprawy dostępności czasowej (dostęp do miast wojewódzkich nigdzie nie przekracza 120 min) i cyfrowej (powszechny dostęp do szerokopasmowej sieci) w 2030 roku odległość nie stanowi bariery rozwoju, niezależnie od odległości geograficznej, jaka dzieli dany ośrodek czy obszar od węzła metropolii sieciowej.

[...] Znacznym przemianom ulega struktura agrarna obszarów o rozdrobnionym rolnictwie. Zmniejsza się udział rolnictwa na rzecz udziału innych gałęzi gospodarki, w tym turystyki...

[...] Dzięki działaniom zmierzającym do kształtowania ładu przestrzennego i w wyniku sprzyjających temu zmian wzorców społecznych zahamowano postępującą utratę tradycyjnych siedlisk i krajobrazów wiejskich, związanych z kulturą lokalną. Natomiast zagrażające ładowi przestrzennemu procesy osadnicze wynikające ze zmiany stylu życia, takie jak żywiołowa suburbanizacja, rozpraszanie zabudowy

Phoca PDF

na obszarach wiejskich, rozwijające się kolonie drugich domów niezwiązanych funkcjonalnie ze strukturami zastanymi, antropopresja w strefie brzegowej wymagają interwencji zintegrowanego planowania przestrzennego."

Reasumując. Ukuło się w naszej obyczajowości pejoratywne traktowanie tzw. Polski powiatowej. Oceniane małych powiatowych miast i otaczających je terenów wiejskich, jako obszaru drugiej kategorii, zaścianka, w którym nie ma perspektyw dla rozwoju. To głęboko niesprawiedliwa i nieuprawniona ocena. Dokonania lokalnych wspólnot powiatowych skierowane na budowę rozwoju społecznego i gospodarczego bronią się same.

Ważnym jest natomiast, aby tworząc zręby planowania przyszłości całej Polski, dawać tym wspólnotom realną szansę na zagwarantowanie ich członkom wysokiej jakości życia. Tylko tyle i aż tyle.

Wszystkiego dobrego
Marek Wójcik

Phoca PDF